

УДК 35.088.6:342.5:341

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.31>**Р. О. Максимович**

кандидат юридичних наук, докторант,
в.о. завідувача кафедри міжнародного та європейського права факультету
Міжнародних відносин
Державного некомерційного підприємства
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID ID: 0000-0003-1812-6624

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У СОЦІАЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ

У сучасному світі електронне врядування (e-government) є ключовим фактором для розвитку соціальних держав, оскільки дозволяє не лише модернізувати систему управління, але й підвищити рівень доступу громадян до основних публічних послуг, зокрема правосуддя. Ця концепція спрямована на використання інформаційно-комунікаційних технологій для покращення взаємодії між громадянами та органами державної влади. Завдяки цьому знижується рівень бюрократичних бар'єрів, підвищується прозорість адміністративних процесів, зменшується ризик корупційних проявів, і з'являється можливість більш оперативного надання публічних послуг. Зокрема, електронне правосуддя відіграє ключову роль у забезпеченні доступу до судових послуг, що є основним правом кожного громадянина в правовій державі.

Актуальність цього дослідження зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій та їхнім застосуванням у різних сферах державного управління. Автор ставить за мету вивчити вплив електронного врядування на доступ до правосуддя в умовах соціальної держави, зокрема через використання онлайн-платформ для подачі позовів, отримання судових документів, а також спрощення юридичних процедур для різних верств населення. Електронне правосуддя дозволяє скоротити час та фінансові витрати на судові процеси, роблячи їх доступнішими для громадян, що проживають у віддалених регіонах чи мають обмежені можливості.

В результаті дослідження автор визначає основні переваги, які надає електронне правосуддя: оперативність у розгляді справ, зменшення фізичних бар'єрів для доступу до судових інстанцій, зниження адміністративних витрат і корупційних ризиків. Разом з тим автор аналізує низку проблем, з якими стикається впровадження електронного правосуддя, зокрема питання кібербезпеки, нерівного доступу до цифрових технологій серед різних верств населення та недостатньої інфраструктури для підтримки онлайн-сервісів у судовій системі.

Дані дослідження є важливими для розуміння того, як сучасні технології можуть вплинути на ефективність правосуддя, зокрема в контексті соціальної справедливості. Вони можуть бути корисними для розробки рекомендацій щодо вдосконалення електронного правосуддя, розвитку правової та цифрової інфраструктури, а також для створення умов, що забезпечують рівний доступ до правосуддя для всіх громадян, незалежно від їхніх соціальних чи економічних умов. Впровадження електронних платформ має потенціал для зменшення соціальних та економічних бар'єрів, що дозволяє громадянам ефективніше взаємодіяти з правовими інститутами країни та підвищує довіру до державних органів.

Це дослідження має важливе значення для подальшої демократизації суспільства, розвитку правової держави та досягнення соціальної справедливості. Адже саме через ефективне використання електронного правосуддя можна забезпечити прозорість, доступність і ефективність судових процесів, що є важливим аспектом сталого розвитку соціальної держави.

Ключові слова: електронне врядування, доступ до правосуддя, соціальна держава, електронне правосуддя, цифровізація правосуддя.

Постановка проблеми. Електронне врядування є важливим інструментом модернізації державного управління, що сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності публічних послуг, зокрема у сфері правосуддя. У соціальній державі, яка прагне забезпечити рівність і соціальну справедливість, цифрові технології можуть відігравати ключову роль у забезпеченні доступу до правосуддя для всіх громадян, включаючи осіб з обмеженими можливостями та мешканців віддалених регіонів. Використання електронного правосуддя дозволяє спростити юридичні процедури, скоротити час розгляду справ, знизити корупційні ризики та підвищити рівень довіри до судової системи. Однак упровадження таких технологій супроводжується низкою викликів, зокрема питаннями кібербезпеки, цифрової нерівності та необхідністю удосконалення нормативно-правової бази. Для ефективного розвитку електронного правосуддя необхідний комплексний підхід, що включає розбудову цифрової інфраструктури, підвищення цифрової грамотності населення та створення надійних механізмів захисту даних, що дозволить забезпечити справедливий і рівний доступ до судових послуг у соціальній державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження у сфері електронного правосуддя в контексті соціальної держави зосереджені на цифровізації судових процесів, підвищенні ефективності правосуддя та розширенні доступу до судових послуг через технологічні інновації. У наукових працях розглядаються питання правових засад електронного судочинства, проблеми кібербезпеки, цифрової нерівності та адаптації міжнародного досвіду до національних правових систем. Дослідники аналізують вплив цифрових технологій на реалізацію принципів верховенства права та захисту прав людини. Значний внесок у вивчення цих питань зробили такі науковці, як О. Петришин, С. Дзюба, Е. Клепець, Т. Попова, А. Семенченко та інші.

Мета і завдання дослідження. Дослідження спрямоване на аналіз концепції електронного правосуддя в контексті соціальної держави, визначення її правових засад, механізмів реалізації та впливу на доступність і ефективність судочинства. Вивчаються ключові теоретичні та практичні аспекти впровадження цифрових технологій у судову систему, особливості нормативного регулювання, проблеми кібербезпеки та цифрової нерівності. Аналізуються міжнародний досвід і перспективи його адаптації до

національної правової системи, визначаються можливості вдосконалення електронного судочинства для забезпечення принципів верховенства права та захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу. Електронне врядування (e-government) є важливим інструментом, що забезпечує модернізацію та оптимізацію системи державного управління, сприяючи значному підвищенню ефективності, прозорості та доступності публічних послуг для громадян. Цей процес включає використання інформаційно-комунікаційних технологій для покращення взаємодії між державними органами і громадянами, що дозволяє скоротити бюрократичні бар'єри, знизити корупційні ризики і зробити публічні послуги більш зручними та доступними. В умовах сучасних глобальних змін, стрімкого розвитку технологій та посилення вимог до державної прозорості, електронне врядування стало важливим інструментом адміністративної реформи, що не лише покращує ефективність управління, а й забезпечує більший захист прав громадян.

Особливо важливим аспектом е-врядування є його роль у забезпеченні доступу до правосуддя, що є основним правом кожного громадянина в рамках правової держави. В умовах соціальних держав, що ставлять на меті не лише економічний розвиток а й захист соціальних прав і свобод громадян, електронне правосуддя гарантує рівний доступ до судових послуг для всіх верств населення. Така система забезпечує можливість оперативно отримувати юридичні послуги, подавати позови та отримувати інформацію про стан своїх справ онлайн, що полегшує і спрощує доступ до правосуддя, особливо для людей з обмеженими можливостями або тих, хто проживає в віддалених районах. Електронне правосуддя стає інструментом справедливості та рівності, забезпечуючи однакові можливості у взаємодії з правовими інститутами країни [1].

Електронне врядування є важливим інструментом для розвитку соціальної держави, оскільки дозволяє ефективно реалізувати основні принципи цієї моделі, зокрема забезпечення прав і свобод громадян, особливо їхнього права на справедливий доступ до правосуддя. Соціальна держава покликана гарантувати рівність і соціальну справедливість для всіх громадян, і в умовах сучасних технологій електронне врядування є потужним механізмом для реалізації цих завдань. Важливо, що електронні інструменти не лише сприяють спрощенню

адміністративних процесів, але й роблять взаємодію громадян з органами влади більш відкритою, прозорою і доступною, що є основою для зміцнення довіри до державних інститутів.

Один з головних аспектів успіху е-врядування в контексті соціальної держави полягає у можливості забезпечення рівного доступу до публічних послуг для всіх громадян. У традиційних системах державного управління громадянам часто доводиться стикатися з бюрократичними бар'єрами, складними процедурами та фізичними обмеженнями (наприклад, відсутність доступу до державних установ у віддалених районах). Електронне врядування здатне подолати ці обмеження, надаючи громадянам можливість отримати необхідні послуги онлайн, без необхідності відвідування органів влади. Це включає подачу заяв, запитів, доступ до онлайн-консультацій, подачу позовів до суду, подачу декларацій, отримання ліцензій і виконання інших адміністративних процедур.

Завдяки впровадженню електронних платформ з'являється можливість здійснювати комунікацію між громадянами та органами влади більш оперативно, що дозволяє значно зменшити час, витрачений громадянами та державними органами на виконання адміністративних процедур. Зокрема, електронне голосування, автоматизовані системи подачі запитів до органів влади, інтеграція реєстрів і баз даних з різних державних органів знижують адміністративне навантаження на державу та полегшують громадянам доступ до необхідної інформації.

Водночас важливо, щоб впровадження електронного врядування відповідало принципам соціальної держави, зокрема рівності, прозорості та ефективності. Процес врядування в електронній формі повинен забезпечувати доступ до послуг для всіх категорій населення, включаючи осіб з обмеженими можливостями і мешканців віддалених районів. Також важливо, щоб усі процеси були прозорими та контролюваними, що знижує ризик корупційних проявів і підвищує ефективність виконання державних функцій. Тому електронне врядування стає не лише інструментом модернізації управлінських процесів, а й важливим механізмом забезпечення прав і свобод громадян.

Враховуючи ці аспекти, впровадження електронного врядування повинно бути частиною стратегії розвитку соціальної держави, що передбачає інтеграцію інноваційних технологій з традиційними принципами справедливості, рівності та доступності. Важливо, щоб розвиток

таких інструментів здійснювався в межах чітко визначених правових рамок, з урахуванням потреб усіх верств населення, а також забезпеченням безпеки та конфіденційності особистих даних громадян [2].

Доступ до правосуддя є основоположним правом, яке гарантується міжнародними договорами та конституціями багатьох держав, зокрема України. Це право включає не лише можливість звертатися до суду, але й ефективність та доступність цього процесу. У зв'язку з розвитком цифрових технологій, доступ до правосуддя через електронні платформи набуває дедалі більшого значення, оскільки дозволяє значно спростити і прискорити юридичні процедури, зробити їх більш прозорими та доступними для кожного громадянина.

Електронне врядування відіграє важливу роль у забезпеченні доступу до правосуддя, оскільки через онлайн-системи громадяни можуть легко скористатися юридичними послугами, не виходячи з дому. В Україні було створено кілька електронних платформ, таких як «Електронний суд», що дозволяють подавати позови, звертатися до судів та отримувати судові документи онлайн.

Електронне правосуддя значно скорочує час на подачу документів, що раніше вимагало фізичної подачі заяв. Завдяки онлайн-платформам, люди можуть подавати документи без особистої присутності в суді, що економить час та зменшує навантаження на судову систему. Це також дозволяє забезпечити оперативність у розгляді справ і пришвидшити ухвалення рішень [3].

Особливо важливо, що електронне правосуддя підвищує доступність судових послуг для громадян, які проживають у віддалених районах, де можуть бути відсутні фізичні судові установи. Завдяки онлайн-платформам, громадяни з різних куточків країни можуть мати рівний доступ до судових процедур без необхідності довготривалих подорожей, що знижує соціальні та економічні перешкоди.

Система електронного правосуддя також сприяє зменшенню корупційних ризиків, оскільки онлайн-платформи мають чітко прописані алгоритми для кожного етапу процесу. Це дозволяє виключити людський фактор і мінімізувати ймовірність маніпуляцій, що часто стають причиною порушення прав громадян. Всі етапи судового процесу відображаються в реальному часі, що забезпечує більшу прозорість і контроль з боку громадськості.

Одним із прикладів успішної інтеграції електронних технологій є система електронних судових повісток, що дозволяє отримувати повідомлення про судові засідання через інтернет, зменшуючи витрати на поштові послуги і прискорюючи комунікацію між судовими органами та громадянами.

В інших країнах Європейського Союзу також активно використовуються платформи для електронного подання позовних заяв і збору доказів у цифровій формі. Україна, адаптуючи цей досвід, сприяє розвитку електронного правосуддя, що може стати важливим етапом у реформуванні судової системи і підвищенні її ефективності.

Застосування цифрових технологій також дозволяє знижувати витрати на судову інфраструктуру та скорочувати час, що витрачається на вирішення справ. Ці переваги можуть бути важливими для підтримки стабільності та розвитку правової держави [4].

Впровадження електронного правосуддя стикається з низкою серйозних викликів, що можуть уповільнити процес інтеграції сучасних технологій у судову систему та обмежити доступ громадян до правосуддя. Одна з головних проблем — забезпечення безпеки даних. У процесі обробки конфіденційної та особистої інформації важливо гарантувати надійний захист даних. Хакерські атаки, витоки інформації або неналежає зберігання персональних даних можуть призвести до порушення прав громадян та зниження довіри до електронних платформ. Це вимагає постійних інвестицій у кібербезпеку та розвиток відповідної інфраструктури, застосування сучасних методів шифрування та регулярного тестування систем.

Іншою проблемою є нерівний доступ до цифрових технологій серед різних верств населення. В Україні та інших країнах є регіони з низьким рівнем цифрової грамотності, а також сільські та віддалені райони, де доступ до Інтернету може бути обмежений. Це ставить під загрозу рівний доступ до правосуддя. Для осіб, які не мають доступу до цифрових ресурсів, інтеграція електронного правосуддя може бути складною. Для вирішення цієї проблеми важливо розвивати інфраструктуру, забезпечити доступ до Інтернету в сільських районах і проводити навчальні програми з підвищення цифрової грамотності.

Ще однією важливою проблемою є необхідність модернізації інфраструктури судової системи. Багато судів не мають достатньо комп'ю-

терних ресурсів і програмного забезпечення для підтримки онлайн-сервісів. Це призводить до затримок у роботі судів. Крім того, без належної підготовки суддів до роботи з інформаційними технологіями система може зіткнутися з серйозними труднощами. Тому важливо постійно удосконалювати систему навчання суддів і працівників судів, щоб забезпечити ефективне впровадження новітніх технологій.

Для успішної реалізації електронного правосуддя необхідно також запроваджувати нові стандарти та регламенти, що забезпечать відповідність судових систем вимогам цифровізації. Тільки комплексний підхід до модернізації інфраструктури, розвитку цифрової грамотності та навчання персоналу дозволить досягти успіху у впровадженні електронного правосуддя [5].

Перспективи розвитку електронного правосуддя в соціальній державі мають великий потенціал для покращення доступу до правосуддя та забезпечення більшої прозорості в судових процесах. В умовах глобалізації та розвитку інформаційних технологій багато країн інтегрують цифрові технології в систему правосуддя, створюючи платформи, які дозволяють громадянам брати участь у судових процесах без необхідності відвідувати суди. Це значно спрощує доступ до правосуддя, зменшує затримки та підвищує ефективність судової системи.

В Україні вже реалізовано кілька важливих ініціатив, зокрема створено електронні судові реєстри, які дозволяють стежити за статусом справи в реальному часі, та запроваджено автоматичне визначення складу суддів у справах. Це зменшує адміністративні бар'єри, підвищує прозорість та відкритість судових процедур.

Для того щоб електронне правосуддя стало ефективним і справедливим інструментом, необхідно подолати кілька бар'єрів. Одним із головних є вдосконалення цифрової інфраструктури країни. Необхідно забезпечити стабільний доступ до високошвидкісного Інтернету, зокрема у віддалених районах. Це дозволить забезпечити рівний доступ до електронних платформ усіх громадян, незалежно від місця їх проживання.

Важливо також підвищення рівня цифрової грамотності серед населення, оскільки багато людей, особливо старшого віку, не мають досвіду роботи з цифровими технологіями. Це потребує впровадження навчальних програм для громадян та забезпечення доступу до тре-

нінгів з використання онлайн-платформ для подачі позовів, участі в судових засіданнях та доступу до юридичної інформації.

Крім того, необхідно забезпечити належний рівень кібербезпеки. Це включає використання сучасних технологій для захисту даних, проведення регулярних перевірок систем на вразливості, а також розробку стандартів для безпеки даних на всіх етапах судового процесу.

Розвиток нормативно-правової бази для електронного правосуддя є також важливим напрямом. Законодавство повинно чітко визначати правила і процедури електронного судочинства, а також забезпечувати правову підставу для використання цифрових технологій у судовій практиці [6].

Таким чином, перспективи розвитку електронного правосуддя в соціальній державі обнадійливі, оскільки технології дозволяють значно полегшити доступ до правосуддя, зробити його прозорим і ефективним. Однак для реалізації цих перспектив необхідно забезпечити комплексний підхід до вдосконалення інфраструктури, навчання громадян та підвищення захисту даних.

Висновки. Електронне врядування є ключовим елементом у розвитку сучасних соціальних держав, оскільки воно дозволяє значно підвищити рівень доступу громадян до публічних послуг, зокрема правосуддя. Впровадження електронного правосуддя сприяє зменшенню часового та фінансового навантаження на громадян, підвищує прозорість та ефективність судових процесів, а також забезпечує рівний доступ до правосуддя для всіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання. Водночас

впровадження таких систем потребує значних зусиль у напрямку забезпечення безпеки даних, покращення інфраструктури та підвищення рівня цифрової грамотності серед населення.

У перспективі розвиток електронного правосуддя має значний потенціал для подальшої демократизації суспільства, зміцнення правової держави та досягнення соціальної справедливості, що є основною метою соціальної держави.

Список використаної літератури:

1. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. Право та інновації. 2014. № 3. С. 26-35.
2. Романчук О. З., Бисага Ю. М., Берч В. В., Нечипорук Г. Ю., Чечерські В. І. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження : монографія. Ужгород: РІК-У, 2021. 196 с.
3. Сакара Н. Про медіацію, доступ до правосуддя в умовах воєнного стану та практику впровадження електронного суду розповіла суддя ВС. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1678086/>
4. Ніколенко Л. Електронне правосуддя як спосіб підвищення ефективності судового розгляду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 71. С. 338–341.
5. Ключевський В. І. Електронне судочинство: шляхи впровадження та зарубіжний досвід. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2020. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_
6. Зур'ян В. Нагальні проблеми та перспективи розвитку електронного судочинства в Україні. Вісник. Пенітенціарної асоціації. України. 2021. № 4. С. 173–181.

Maksymovych R. O. E-governance and access to justice in the welfare state

In today's world, e-government is a key factor for the development of welfare states, as it allows not only to modernize the governance system but also to increase the level of access of citizens to basic public services, including justice. This concept is aimed at using information and communication technologies to improve interaction between citizens and public authorities. This reduces the level of bureaucratic barriers, increases the transparency of administrative processes, reduces the risk of corruption, and enables more efficient provision of public services. In particular, e-justice plays a key role in ensuring access to judicial services, which is a fundamental right of every citizen in a state governed by the rule of law.

The relevance of this study is due to the rapid development of digital technologies and their application in various areas of public administration. The author aims to study the impact of e-governance on access to justice in a welfare state, in particular through the use of online platforms for filing lawsuits, obtaining court documents, and simplifying legal procedures for various segments of the population. E-justice can reduce the time and financial costs of litigation, making it more accessible to citizens living in remote regions or with limited means.

As a result of the study, the author identifies the main advantages provided by e-justice: speed of case processing, reduction of physical barriers to access to courts, reduction of administrative costs and corruption risks. At the same time, the author analyzes a number of challenges faced by the

implementation of e-justice, including cybersecurity, unequal access to digital technologies among different segments of the population, and insufficient infrastructure to support online services in the judicial system.

These studies are important for understanding how modern technologies can affect the efficiency of justice, particularly in the context of social justice. They can be useful in developing recommendations for improving e-justice, developing legal and digital infrastructure, and creating conditions that ensure equal access to justice for all citizens, regardless of their social or economic circumstances. The introduction of electronic platforms has the potential to reduce social and economic barriers, allowing citizens to interact more effectively with the country's legal institutions and increasing trust in government agencies.

This research is important for further democratization of society, development of the rule of law and achievement of social justice. After all, it is through the effective use of e-justice that transparency, accessibility and efficiency of judicial processes can be ensured, which is an important aspect of the sustainable development of the welfare state.

Key words: *e-governance, access to justice, welfare state, e-justice, digitalization of justice.*